

Baditz Ottó: Arczkép.

Gyárfás Jenő: Öreg férfi.

Körösfői-Kriesch Aladár: Önarckép.

AZ ÚJONNAN RENDEZETT SZÉPMŰVÉSZETI MUZEUM: A MODERN MAGYAR GYŰJTEMÉNY.

koronánál! A mienk meg pláne olcsó volt a házigazda vendégszerető jóvoltából.

A jó hűvös szobában, kecskelábú asztalhoz ültünk; az ablak nyitva volt, felséges jó levegő áradt be az árnyékba. A „gulyás” igazi „juhászgulyás” volt, kitűnő birkahúsból; — nem volt annak sem mellékíze, sem mellékszaga; — ettük rogyásig, némán.

Egyszer csak megszólal az ablak alatt egy tárogató, és a legcsudálatosabb tökéletességgel fujja a Rákóczi-indulót. Csak úgy zengett-harsogott. Azután átcsapott másba; bús régi magyar nótákba; sírt, panaszkodott, zokogott, felujjongott. — Odáig voltunk tőle. Ez aztán „gondolat!” — mondogatták, Szilárd Imrét ölelgetve. Nem nagyszerű ember? ilyen stilszerű muzsikáról is gondoskodik. Ezen a csöndes pusztán igazán nem hallgathattunk volna semmit sem olyan élvezettel, mint ezt a sirámos, beszélő hangszert, a melyet nyilvánvalóan „mester” kezelt.

A mikor már odáig voltunk a gyönyörűségtől, kiszólt a házigazda: — gyere be hej!

Az ajtóban csakhamar megjelent egy legény: — egy fiatal suhancféle, — a ki kissé bárgyúcska félnépszerűséggel tekintett körül. Semmi sem volt nála.

— Ez fujta, — mutatta be röviden a gazdánk.

— Hát a klarinétodat hol hagytad? — kérdezte Szép Aladár.

Szilárd Imre felelt a legény helyett.

— Nincs ennek klarinétja; csak úgy, a torkából fujja.

Nem hittük. Az már igazán lehetetlen. Emberi torok hangszalagjai úgy nem rezeghetnek, olyan tökéletes klarinét-hangokat nem adhatnak.

— Fujj valamit az uraknak, intett Imre.

A legény megöblösítette a száját s rákezdte a „Nagy Bercsényi Miklóst.” — Csak úgy ömlött belőle a csudálatosan bensőséges messze csendülő bús tárogatóhang. Ha nem nézünk rá, megesküdhattünk volna, hogy igazi hangszert hallunk.

Hát iszen igazit hallottunk, az az emberi hang csakugyan a legcsudálatosabb, — minden nemes hangszert az emberi hangot szertné utánozni, ellesni; — de most az emberi hang volt olyan, mintha hangszertől áradt volna.

A hangulat is tehetett valamit, de a magyar pusztá levegőjében csudásan hatott ránk ez az újfajta zene, a melylyel a klarinét-torkú-ember andalított el bennünket.

Szilárd Imre azután elmondta, hogy véletlenül fedezte fel ezt a mutogatni való művészt itt a hutyagi majorban, a honnan nem kelhetett híre.

Bizony pedig kár lett volna, hogy ott rejtőzzék; hisz' a kuriózum is megérte, hogy elkerüljön onnan a világba.

Erről azután gondoskodott is Szilárd Imre.

*

Talán egy vagy másfél esztendővel később egyszer az Orfeumba vetődtem. — Nem sokkal törődtem a műsorral; agyon akartam ütni az estémet.

Egyszer csak kijön egy legény a szinpadra és elkezd klarinétozni, klarinét nélkül, csak úgy, a szájával.

Megösmertem. Hisz' ez a mi zellói, vagy inkább hutyagi tárogatócsunk! — Lám, mégis „artista” lett belőle.

Tetszett a közönségnek. Érdekes volt a dolog. De mit tagadjam: nekem inkább csak furcsa volt már; megadni nem tudott. Ahhoz a magyar pusztá kellett, meg az akkori hangulat.

Kíváncsi voltam rá, hogy hogyan került ide és hogy folyik a sora. Elmondta. Olyan buta parasztleány volt akkor is, mint másfél évvel ezelőtt. — Valami csekély fellépési díjat kapott; alig bírhatott élni belőle; — úgy látszik, kihasználta az élehetlenségét. De azért neki így is jó volt, mert „úr” volt ebben az állapotában.

Nem vágytam többet hallani; nem is kestem az alkalmat. Végkép eltűnt előlem.

De „Zelló Szilárd” az eszmetársítás révén most eszembe juttatta.

Az a régi társaság, mondom, mind elment már örökre.

Egymagam maradtam itt, utolsónak.

AZ ÚJJÁRENDEZETT MODERN KÉPTÁR.

Az újjárendezés után a modern képtár tizennyolcz termet és négy kabinetet foglal el. Az első két termet a klasszicizmus és a romanticizmus korai időszaka foglalja el, tehát a század elejétől mintegy 1855. évig terjedő festészet. E termekben történt meg először az ugynevezett Biedermeier-festészet értékszerinti megrostálása. Ennek eredményeként meglehetősen értékelésselölódások mutatkoznak. E kor első festőjének eddig általában Barabást tartották. Ezentul alighanem Borsos kerül a helyébe. Jóval festőibb, a technikának virtuózabb kezelője és mint lélekjellemező is tultesz Barabáson. A többi korabeli festő közül Tikost látjuk új, igen jó világításban.

A III. terem nagyjából a romanticizmus későbbi korszakát mutatja be. Ebben az időben a festészet jobban kezd a magyar életbe belékapcsolódni, már majdnem kizárólagosan polgári rétegekre és arcképfestésre támaszkodik. A nemzeti megújulás jelenségei Madarász személyén át kihatnak a festészetre is és meglehetősen esettlenséggel jelentkezni kezd mint tárgyi elem a népélet is, a nélkül azonban, hogy a témával járó kifejezési lehetőségeknek és új formáknak még csak nyomát is találják. E teremnek van egy nagy újsága is, Madarász Vikornak Thierry Amadéról festett képe, mely veri az előtte festett összes magyar arcképeket.

A negyedik terem Székely Bertalannak jutott. A muzeumban őrzött gazdag anyagból a legjellegzetesebbet válogatta ki Petrovics. Kár, hogy a művész összes törekvéseinek jellemzése végett egy gyöngébb nagy aranyu kompozíciója kissé rontja a különben elsőrangú benyomást.

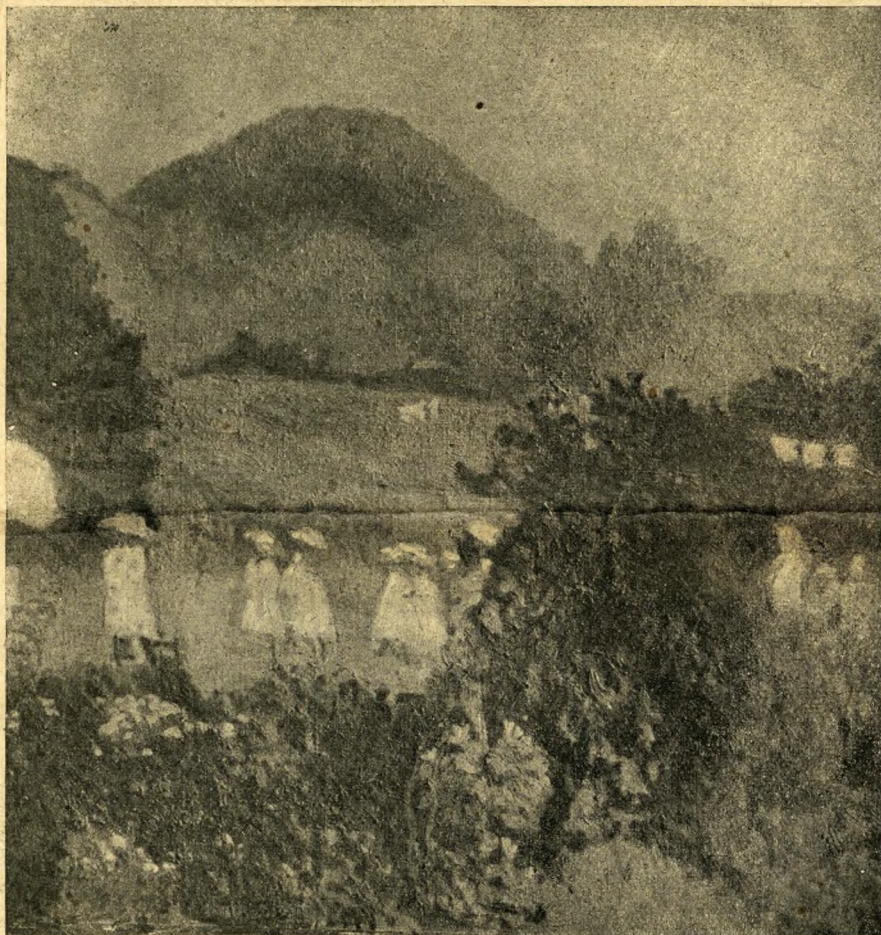
Az ötödik terem jellegét azok a művészek adják meg, a kik Rahl és Piloty iskolájából indultak ki. Ezek Lotz, Than, Benczúr, Liezenmayer. A rendezés erős kritikája legszembeötlőbb Lotz képeinek kiválogatásában, a ki ezentul jóval erősebben fog szerepelni, mint eddig; részünkről az ugyancsak most a földszinti teremben látható Lotz-kiállítás egy pár darabját még felhoznók ide a felső termekbe. Olyan qualitätsu Lotz-tájképek ugyanis, mint lent, ide fent nem láthatók. Than Mór is nyert az új rendezéssel. Lágyabban, szinsebben, festőibben sikerült alakját beállítani.

A hatodik terem kizárólagosan csak Szinyei Merse Pálnak képeit tartalmazza. Szintén erős revízió után másképen mutatja be Szinyeit, mint az a közkeletűvé vált kép, melyet Lázár Béla rajzolt meg. Egyrészt nagyobb súlyt helyez a régi Szinyeire, másrészt ebből a régi Szinyeiből is sokkal több erőt, genialitást, több festőiséget hoz ki, mint az az irányzat, mely a Vén asszonyok nyarában utolérhetetlen qualitätsokat látott. Petrovits ezzel szemben Szinyei legzseniálisabb idejét, a Majális, Lilaruhás nő, Hintázók korát hangsulyozza, hozzájuk fűzven e korszaknak néhány pompás, eddig nem látott vagy nem hangsulyozott alkotását. Így mondja ki azt az ítéletet, melyet mi különben e helyről soha sem átalottunk, bár kiméletesen megirni, hogy a visszavonulása után újra megjelent Szinyei koránsem volt már az a nagy festő, mint a régebbi.

A hetedik terem Paál László ismert képeit mutatja be, a nyolczadik Munkácsy Mihály festményeit. Paál meglehetősen egyenletesen termelő művészetével szemben nem volt válogatásra szükség. Ugy mutatkozik az új rendezés után is, mint eddig. Munkácsy azonban nyert. Kétségtelenül legfényesebb dolgait válogatta ki az újjárendezés. Teljes hatalmasságában bontakozik ki előtérbe szorul az ideges felületességgel üres képeket is alkotó mondain festő.

A tizedik terem alapjellegét azok a művészek adják meg, a kik 1880 körül a müncheni akadémia hatása alatt dolgoztak: Gyárfás, Baditz, Feszty, Balló, Stetka. Erős hangulatcsökkenéssel járunk az őket megelőző három nagyszerű terem után. Azonban kétségtelen, hogy a korukbeli németek mellett nagyon jól megállják helyüket. A válogatás is szerencsésnek mondható, több maradandó értéket mutat be, mint az eddig kiválasztás.

A tizenegyedik terem a pleinair festészet kezdeteit mutatja be, tehát a francziák kez-

Ferenczy Károly: Nyári nap.

Zemplényi Tivadar: Szegény asszony otthona.

dődő hatását [és a Bastien [Lepage hatása alatt meginduló Hollósy iskolát.

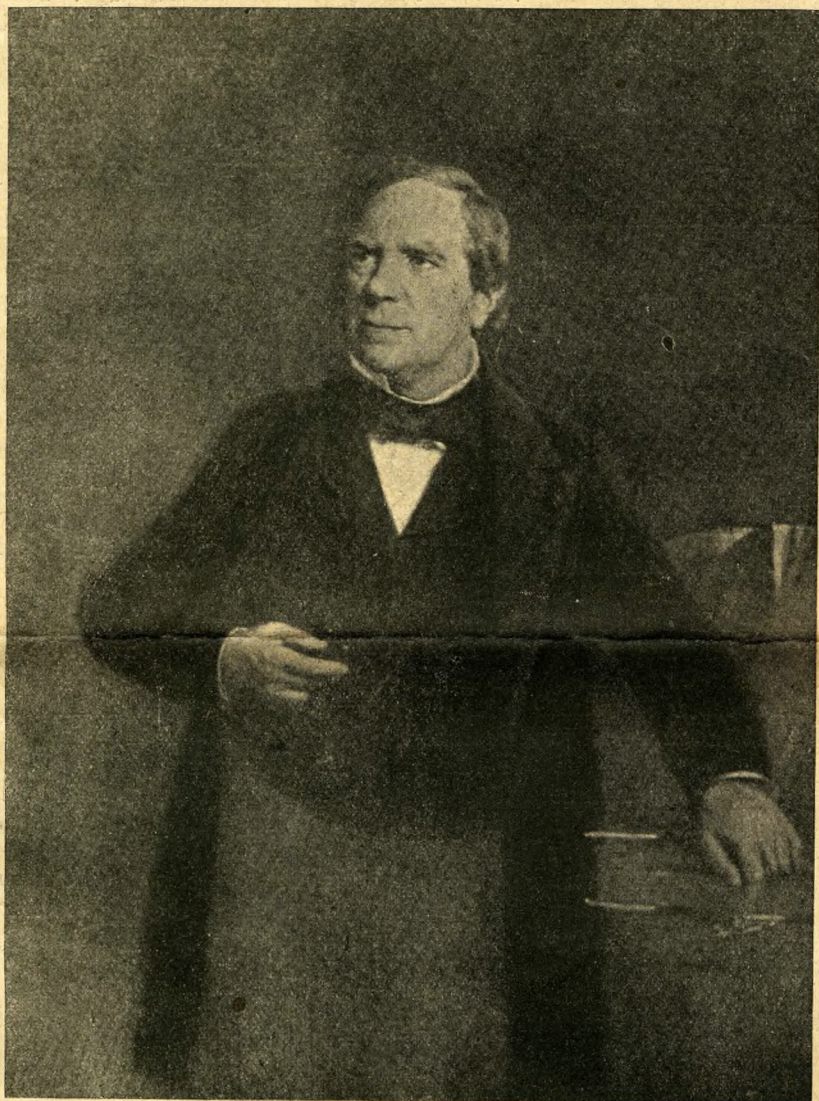
Az egymásmellett fekvő nyolczadik és tizenkettedik teremben a fejlett és önállósult magyar naturalizmus korát, Ferenczy Károlyt, a nagybányai kolóniát, a szolnoki telepet, Csók Istvánt, Fényes Adolfot, Perlmuttert, Strobentzet, Kosztát mutatja be, tehát erősen belenyúlik jelenünkbe is. Különösen Ferenczy Károly hat meglepetésként.

Egy következő rendezés erős kiegészítésekkel alighanem szobát fog neki juttatni.

Az utolsó magyar terem a legújabb nemzetedéket és néhány idősebb művészek csatlakozását az újabb irányokhoz mutatja be. Ez a terem volt a legnehezebb vállalkozás és ez a terem okozza valószínűleg a legfőbb fájdalmat is a kimaradtak révén. A legtöbbet éppen ezért erről a teremről lehet majd beszélni. De azoknak, a kik kritikával ille-

tek, jusson eszükbe, hogy a muzeumnak bármekkora nagy képraktára van is, sok figyelemreméltó dolog hiányzik belőle. Éppen ezért ezt a termet az igazgató is csak ideiglenesnek tekinti.

Az utolsó teremben, a tizennyolczadikban, németek vannak. Nagyon jóleső érzésekkel nézhetjük végig képeiket, mert ugyancsak megálljuk helyünket mellettük. Igaz ugyan, hogy az itt látható képek közül az első

Madarász Viktor: Thierry Amadé arcképe.

Paál László: Fatanulmány.

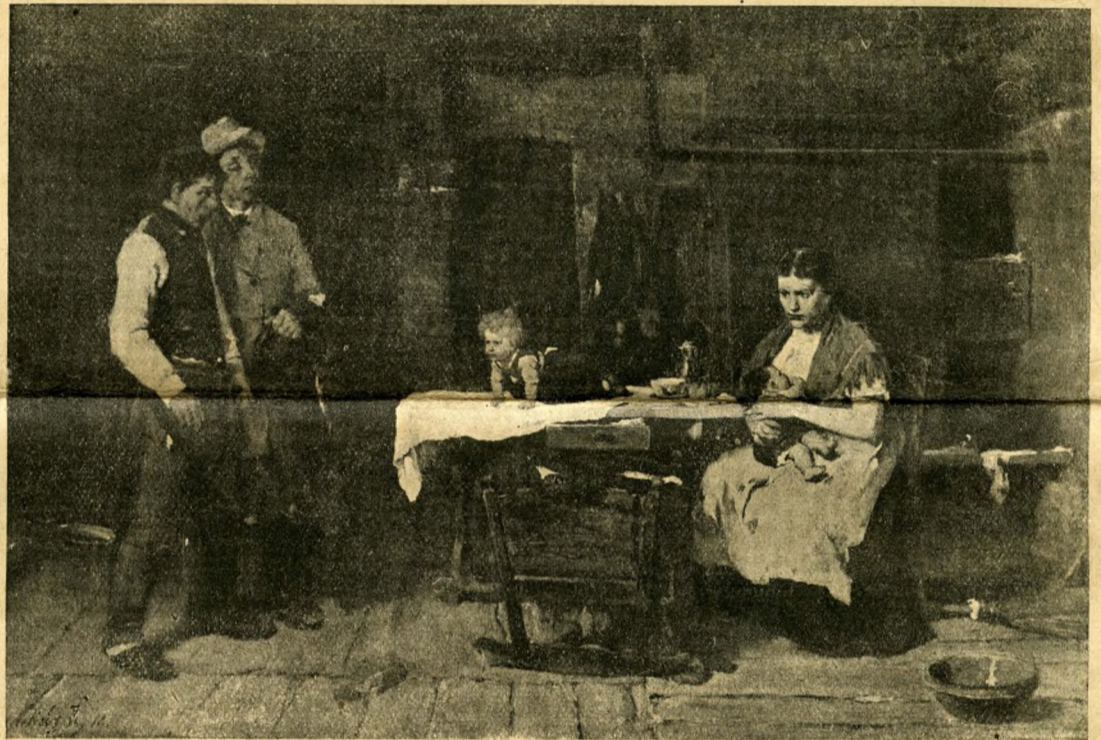
Munkácsy Mihály: Siralomházban.

Szinnyei-Merse Pál: Női arckép.

Székely Bertalan: Boldog anya.

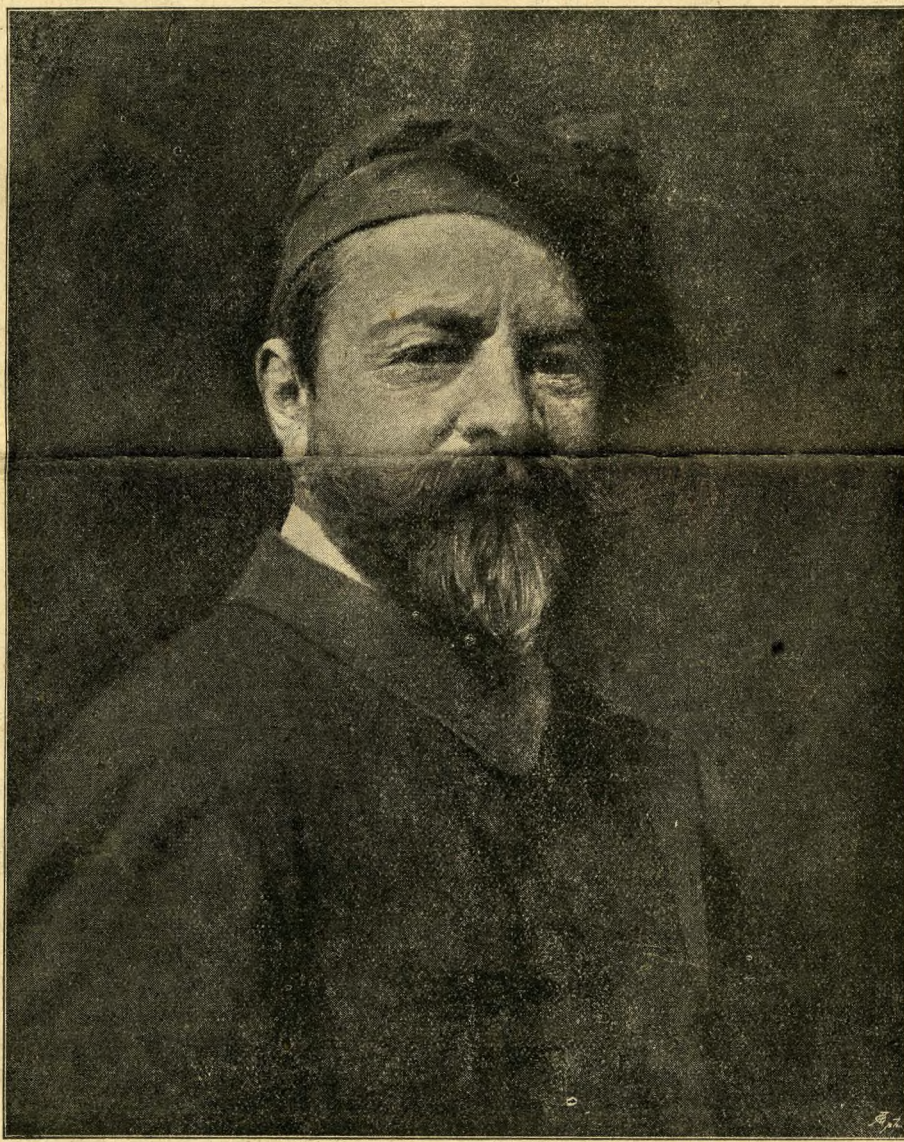
Munkácsy Mihály: A falu rossza.

Hollósy Simon: A jó bor.

Lotz Károly: Nő képe.

BENCZÚR GYULA. = A firenzei Uffizi Képtárban levő önarckép.

XIX. századbeli németek hiányoznak, vagy csak másodrangú dolgokkal szerepelnek, de a mi második klasszisunk is különb a németeknél. A kabinetek közül a 3 elsőben magyar művészeknek intim jellegű, tehát kisebb teret kívánó képei vannak elhelyezve, köztük sok vázlat és tanulmány, melyek nem egy esetben több tehetséggel mutatják alkotóikat, mint képeik. Az első kabinetben a Rahl iskola követőinek vázlatai előbbi megjegyzésünk pompás megvilágításául, Mészöly Géza, a ki sajnos, nincsen jól képviselve a muzeumban, a min okvetlenül segíteni kellene, Deák-Ébner Lajos, Bruck Lajos. A második kabinet a 80-as évek művészeinek kisebb méretű műveiből van összeválogatva.

Köztük néhány oly jó és finom dolog, hogy nem egy festőt teljesen rehabilitál későbbi büneiért. A harmadikban Rippl-Rónai művei szoronganak. A hely nem nekik való. Ez talán egyetlen feltűnő tévedése a rendezésnek. A negyedik kabinetben a muzeumnak újabb időben szerzett nagyszerű francziái gyönyörködtetnek. Összegezve az újjárendezésnek benyomásait: megerősödtünk abban a büszke tudatban, hogy nekünk magyaroknak itt Európa távol keletén egy olyan erős festészeti kulturát sikerült teremtenünk egy évszázad alatt, a melyhez más, nálunk hatalmasabb, gazdagabb és szerencsésebb népeknek jóval hosszabb fejlődésre volt szükségük.

BENCZÚR GYULA.

1844—1920.

Azok közül a festőink közül, a kik a múlt század második felében a magyar képzőművészetet világszerte ismertté és becsültté tették, utolsónak távozott el körünkben Benczúr Gyula. Hetvenhat évet élt meg szakadatlan alkotó munkában, szakadatlan siker között, a melyek kora fiatalságában épenúgy kijutottak neki, mint alkotóereje tetőpontját jelentő férfikorában és öregségében is. Benczúr nem tartozott az úttörők közé, de az őt megelőző festői kulturák eszközeit mindig a lehető legvirtuózabb módon tudta felhasználni, valóságos példaképe volt annak, hogy milyen legyen az akadémikus művészet, ha értékes és jelentékeny alkotásokat akar létrehozni.

Benczúr Gyula Németországban nevelődött művészzé. Ezernyolczszázhatvanegy óta Münchenben élt, a hol rövidesen Piloty Károly környezetébe került. Akkortájt ebbe a körbe egy csomó kitűnő művész tartozott,

A hetvenes évek végén még egy nagy

élmény várt reá. Velenczében az utolsó átalakuláson, a végső csiszoláson ment át a nagy koloristák tanulmányozása után. Ettől kezdve stiláris fejlődést vagy változást nem mutattak képei. Palettája a régi értelemben vett csillogó koloristáknak, a vörös, sárga és kék színek tobzódó gazdagságú árnyalatait öleli fel, barnás vagy aransárgás tónusokba foglalva. Technikája a legprecízebb és nyugodtan befejezett rajznak és a lazurozva dolgozó legminuciózusabb sima olajfestésnek egyesülése. A hangulat pedig, a mely képein előmlik, nem a hétköznapi. Mindig valami fejedelmi emelkedettség, valami más ünnepélyesebb világ, a mely nem annyira a művész fantáziájából meríti erejét, mint az őt megelőző festészeti kultúra legnagyobb eredményeiből.

A történelmi és nagystilű mythologikus atképek mellett nagy kedvvel folytatta az arcképfestést is. Ugyanazokkal a pompázó eszközökkel élt e téren is. Az ő ecsetje alatt szürkésen hétköznapi környezetek és életek mindig valami belső nagyságot kereső grandiózus mozgalmassággá törekedtek válni. És míg az arcnak pontosan lemásolta minden kis részletét is, mégis mindig egy más, csillogóbb, szebb, emelkedettebb és pompázóbb embert állított elénk. Ezek az arcképei szerfelett nagy hatással voltak a közönségre, mely elhalmozta megrendeléseivel. E képei legjaván nem volt híjával a léleklátásnak sem, bár mindig erősen idealizálta modelljeinek ezt az oldalát is.

Benczúr Gyula nagy iskolát teremtett maga körül. Ugyszólván minden újabb festőnkre volt bizonyos hatással, akár közvetlen befolyással történelmi komponálóinkra és csendéletfestőinkre, a kik mind belőle indultak ki s legtöbben meg sem tudták közelelteni, akár az ellenhatás következtében. Akkor ugyanis, a midőn a német festészet hatásától elválva francziás irányok nyomultak előtérbe, Benczúrban testesült meg legpregnansabban a régebbi és akadémikus irány, melyet az újak kerülni akartak. Ezért a múlt század végén és az új elején erős viták középpontjában állott s áll még talán ma is. De divatok és áramlatok jönnek és mennek, az értékek pedig megmaradnak. Benczúr Gyula buján pompázó kolorizmusa pedig mindig a megmaradó értékek közé fog tartozni.

SZERELEM CSILLAGA.

Ne jöjj, velem ne jöjj a kényelmes kis útra,
mely szűk uczczákon át sírok felé vezet;
ki rongyos életét kimért időn befutja,
az rögből indul és a röghöz érkezett.

Ne jöjj velem, ne jöjj, maradj inkább magadnak,
ki tétovázva lép, legyen csak társa más;
az én utam merész, engem szelek ragadnak
és csillagok felé röpitő szárnycsapás.

De jöjj velem, de jöjj, lásd, vágyad éjjelében
a szíved földobog s velem rohan vadul
s ha késő századok nevünk mondják, az égen
az örök szerelem ikercsillagja gyúl.

Szegedi István.

SZERELEM A SÍRIG.

Úgy él hangod zenéje bent az én szívemben,
mint téli estén ódon kandalló, ha zümmög,
hallom, nem is hallom talán, de menten
felriadnék, ha múlna s odabujnék a tűzhöz.

Úgy él szemed szelídje bent az én szívemben,
mint ibolya virág tavasszal a kabáton, [szen,
nem is tudom, hogy ott van, de jaj, csak el ne veszkerezném,
nem volna életem, míg újra látom.

Mint kandalló a téllal, tavasszal a kökörtin,
énvélem már e létre olyan egyetlenegy vagy,
nem is szakadsz le, míg amaz alkonyon, az őszin,
tavasz, virág, kandalló, lélek, élet elhagy.

Szegedi István.